

26.9.2002

2971/4/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Tarkastaja Kristian Holman

ESITUTKINTAAN LIITTYVIEN PAKKOKEINOJEN KÄYTTÖ

1

KANTELU

A arvostelee 21.11.2001 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa Mäntän kihlakunnan poliisiviranomaisten menettelyä esitutkintaan liittyvien pakkokeinojen käytössä.

A kertoo, että suoritetun tutkinnan yhteydessä poliisi oli "murtautunut" hänen autoonsa ja yrittänyt saada sitä käyntiin sillä seurauksella, että auton virtalukko oli vaurioitunut.

A pyytää oikeusasiamiestä tutkimaan poliisin menettelyn lainmukaisuuden.

2

SELVITYS

Asiassa antoivat selvityksensä komisario --- sekä vanhemmat konstaapelit B ja C. Lausunnon antoi Mäntän kihlakunnan poliisipäällikkö ---.

Selvitykset ja lausunto toimitettiin tiedoksi A:lle, joka antoi vastineensa.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Poliisille tehtiin 7.6.2001 rikosilmoitus siitä, että henkilöauto --- oli törmännyt --- tapahtuneessa ohitustilanteessa tien reunaa pitkin ajaneeseen polkupyöräilijään ja poistunut tapahtumapaikalta selvittämättä asiaa. Polkupyöräilijällä oli tapahtuman seurauksena mm. murtunut solisluu. A on kyseisen onnettomuudessa osallisen henkilöauton rekisteriin merkitty omistaja.

Asiasta laadittiin Mäntän kihlakunnan poliisilaitoksella ilmoitus --- ja asian tutkijoiksi nimettiin vanhemmat konstaapelit B ja C. Tutkinnanjohtajaksi nimettiin komisario ---. Ilmoitukseen kirjatut rikosnimikkeet olivat liikenneturvallisuuden vaarantaminen, liikennepako ja vammantuottamus.

Rikosilmoituksen tehnyt polkupyöräilijä oli luovuttanut poliisille tapahtumapaikalle jääneen, autosta irronneen sivupeilin. B ja C menivät --- A:n asunnolle tavoitteenaan tehdä havaintoja A:n autosta mahdollisesti löytyvistä onnettomuusjäljistä.

Poliisit havaitsivat A:n asunnon pihassa kyseisen henkilöauton. Henkilöautossa oli onnettomuuteen

yhteensopivia vaurioita, mm. toinen sivupeili puuttui. Auto oli pysäköity pihalla olevan kuusiaidan viereen siten, ettei vaurioiden kuvaaminen ja auton tarkempi tutkiminen ollut mahdollista.

Koska poliisi ei saanut yrityksistä huolimatta A:han yhteyttä tämän auton siirtämiseksi parempaan paikkaan sille suoritettavia tutkimuksia varten, vanhempi konstaapeli B otti puhelimitse yhteyttä tutkinnanjohtajana toimineeseen komisarioon --- , joka määräsi pakkokeinolain nojalla A:n ajoneuvon toimitettavaksi poliisin haltuun, mikäli autoa ei saataisi luotettavasti tutkittua A:n asunnon pihalla.

B oli selvityksensä mukaan todennut A:n auton olevan suhteellisen vanhaa vuosimallia, jonka lukot saattaisivat olla kuluneita eivätkä enää toimisi normaalisti kuten uudemmissa autoissa. B oli sovitannut A:n auton ulko-oveen käytössään olevan poliisiauton virta-avainta, jolla hän saikin A:n auton ulko-oven auki. B oli mennyt A:n autoon, mutta todennut ettei hänen käyttämänsä poliisiauton virta-avain sopinut A:n auton virtalukkoon. Tällöin B päätti tilata paikalle hinausauton.

Kun B oli soittamassa hinausautoa paikalle, A tuli asunnostaan ulos pihalle. Poliisit ilmoittivat A:lle, mistä oli kyse ja pyysivät häntä tulemaan mukaansa onnettomuuden tapahtumapaikalle sekä poliisilaitokselle kuulusteluun. A oli ilmoittanut lähtevänsä vapaaehtoisesti poliisin mukaan ja ajavansa autollaan poliisiauton perässä.

Myöhemmin A huomasi autonsa virtalukon vaurioituneen siten, että auton virta-avain ei mennyt pesänsä normaalilla tavalla eikä virtalukko toiminut enää kunnolla. A:n tiedustellessa asiaa vanhemmalta konstaapelilta B:ltä, tämä kiisti vaurioittaneensa A:n autoa.

3.2

Oikeudellinen arviointi

3.2.1

Oikeusohjeet

Pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n mukaan esine voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että se voi olla todisteena rikosasiassa tai on rikoksella joltakulta viety taikka että tuomioistuin julistaa sen menetetyksi.

Kotietsintään liittyvistä oikeusohjeista on säädetty pakkokeinolain 5 luvussa. Jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, saadaan mainitun luvun 1 §:n mukaan rakennuksessa, huoneessa taikka suljetussa säilytyspaikassa tai kulkuneuvossa toimittaa kotietsintä takavarikoitavan esineen löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä. Luvun 3 §:n mukaan kotietsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Pakkokeinolain 5 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan kotietsintä on toimitettava siten, että siitä ei aiheudu haittaa tai vahinkoa enemmän kuin on välttämätöntä (ns. vähimmän haitan periaate). Pykälän 3 momentin mukaan huone tai säilytyspaikka saadaan, jos se on tarpeellista, avata voimakeinoja käyttäen.

Pakkokeinolain 4 luvun 7 §: mukaan takavarikosta on laadittava pöytäkirja. Myös kotietsinnästä tulee pakkokeinolain 5 luvun 7 §:n mukaan pitää pöytäkirjaa.

3.2.2

Kannanotto

Pakkokeinojen edellytykset sekä niiden toimittaminen

Selvityksestä ilmenee, että vanhemman konstaapelin B:n tarkoituksena on ollut ensisijaisesti siirtää A:n auto parempaan paikkaan sille suoritettavia tutkimuksia varten. Sen sijaan auton hinaaminen tai ajaminen poliisilaitokselle ei ole ollut B:n perimmäinen tarkoitus, vaikka sekin mahdollisuus on tullut kyseeseen. Mikäli näin olisi menetelty, olisivat kyseeseen tulleet myös pakkokeinolain takavarikon edellytyksiä koskevat säännökset. Kun auton siirtäminen on edellyttänyt sisälle autoon pääsyä, B on mennyt autoon sisään omilla avaimillaan. Kyseessä on siis ollut tarve selvittää, mihin pakkokeinoon lopulta ryhdytään. Jo itse autoon meneminenkin on pakkokeinon käyttöä. Käsitykseni mukaan B:n auton sisälle meneminen on tämän alkuperäisestä tavoitteesta - auton siirtämisestä tai mahdollisesta takavarikoimisesta - huolimatta katsottava pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n tarkoittamaksi kotietsinnäksi, joka on tässä tapauksessa tehty toisen pakkokeinon, takavarikon, suorittamisen mahdollistamiseksi. Tuossa vaiheessa tosin ei ole ollut vielä varmaa, onko auton takavarikointi ollut tarpeen vai onko takavarikon tarkoitus ollut saavutettavissa vain auton tilapäisellä haltuunotolla.

Selvityksen mukaan poliisilla on ollut syytä epäillä A:ta mm. liikennepaosta tieliikenteessä. Tämän rikoksen enimmäisrangaistus on vuosi vankeutta, joten kotietsinnän muodollinen edellytys täyttyy tältä osin. Takavarikon edellytykset sen sijaan eivät ole sidottuja epäillyn rikoksen rangaistusas-teikkoon, vaan takavarikko voidaan suorittaa, jos on syytä olettaa mm. että takavarikoitava esine voi olla todisteena rikosasiassa. Näin ollen edellytykset myös mahdolliselle takavarikolle ovat olleet puheena olevassa asiassa olemassa. Komisario --- on voinut pidättämiseen oikeutettuna virkamiehenä päättää A:n autoon kohdistettavista pakkokeinoista.

Sen sijaan aloitetun pakkokeinon toimittamistapa antaa aihetta kritiikkiin.

Saadun selvityksen mukaan B:n aloittaman pakkokeinotoimenpiteen tarve oli keskeytynyt A:n tullessa paikalle ja tarjoutuessa oma-aloitteisesti siirtämään autoaan ja ajamaan sen poliisilaitokselle.

Vaikka molempien pakkokeinojen tarve olikin keskeytynyt, jo aloitetusta kotietsinnästä olisi nähdäkseni kuitenkin tullut laatia pöytäkirja siten kuin pakkokeinolain 5 luvun 7 §:ssä edellytetään. Pöytäkirjaamisveloitteeseen ei vaikuta se, onko aloitettu kotietsintä keskeytynyt, muuttunut tarpeettomaksi tai ylipäättänsä ollut tuloksetkas. Kirjaamisveloitteen syntymiseen riittää, että toimenpide on aloitettu ja edennyt vaiheeseen, jossa on ryhdytty pakkokeinovaltuuksia edellyttäviin toimenpiteisiin.

Vahingonkorvaus

Totean, että oikeusasiamiehen toimivaltaan ei kuulu ottaa kantaa vahingonkorvauksen luonteisiin vaatimuksiin tai päättää niistä, vaan niiden ratkaiseminen kuuluu viime kädessä käräjäoikeuden toimivaltaan. A:lla on mahdollisuus esittää mahdollisten vahinkojen korvausta koskeva vaatimus Mäntän kihlakunnan poliisilaitokselle.

3.3

Toimenpiteet

Kun otetaan selvityksistä ja poliisipäällikön lausunnosta ilmenevät seikat huomioon, pidän riittävänä, että kiinnitän vastaisen varalle Mäntän kihlakunnan poliisilaitoksen huomiota pakkokeinojen kirjaamisen asianmukaiseen hoitamiseen. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätökses-täni Mäntän kihlakunnan poliisipäällikölle.